

ГОВОРИТЬ МУЗИЧНА МОЛОДЬ

УДК 78.2У; 79.2; 78.75

DOI 10.32782/2224-0926-2023-2-45-17

Марія Сидорак

МУЗИЧНЕ ЖИТТЯ ЛЬВОВА ПІСЛЯ 24 ЛЮТОГО 2022 РОКУ

Римський політик та оратор Марк Туллій Цицерон казав: *“Inter arma silent Musae”* – «Коли говорять гармати – музи мовчать». Ці слова цитують віддавна і в них дійсно є велика частка правди. Цього року через військову російську агресію, на жаль, музи замовкли для Маріупольського драматичного театру, Харківської філармонії, десятків музичних навчальних закладів та сцен Сходу України. Замовкли музи й для митців, які загинули на фронті, для всіх тих, кого російська смерть знайшла у власних будинках, на вулицях рідних міст, у лікарнях та пологових будинках.

Однак Україна довела, що наші музи не мовчать. Вони оберігають та повертають культурну спадщину, стають потужним рупором подій в Україні для всього світу. З новою силою прийшло усвідомлення того, що наша музична культура несе у собі глибинні ідентифікаційні коди, зв'язок з якими став потребою у час війни. Українські музи не мовчать, однак їх можливість говорити має свою велику та страшну ціну. Кожна культурна подія відбувається зараз лише тому, що Українські збройні сили боронять нашу країну. Тому збереження, популяризація власної музичної культури, активне її пропагування у середовищі як українського, так і зарубіжного слухача стало другим фронтом для музикантів.

Розглянемо музичне життя міста Львова на прикладі роботи Львівської національної філармонії ім. Мирослава Скорика та Львівського національного театру опери та балету ім. Соломії Крушельницької від початку повномасштабної війни (24 лютого 2022 року до кінця серпня 2022). Такі хронологічні рамки вибрані тому, що саме до кінця літа 2022 культурне життя міста вийшло на близький до довоєнного рівень, розпочались нові концертні сезони.

Культурне життя Львова минулих років було сповненим яскравими музичними подіями та постановками. Тільки останніми роками відбулись прем'єри опер українського композитора Дмитра Бортнянського «Сокіл» та «Алкід» (2021, Львівський національний театр опери та балету ім. Соломії Крушельницької), неодноразово звучали прем'єри Мирослава Скорика, Валентина Сильвестрова, Євгена Станковича, Ганни Гаврилець, Богдани Фроляк та інших. Також місто активно підтримувало молодих композиторів та виконавців (фестиваль «Контрасти», проєкт «Диригенти українською»).

Мистецтво вистояло і в час гострих карантинних обмежень: уже у квітні Львівська національна філармонія розпочала перші концерти в онлайн-форматі, які були

доступними для слухачів з усього світу, а репертуар філармонії незмінно націлений на українську музику. В місяці, коли локдаун пом'якшувався, цифра виконаних українських творів перевищувала цифру 20, у відсотковому співвідношенні: українська музика становила близько 25%, європейська – 60% та російська – 15%.

З квітня 2020 року кількість слухачів у залі істотно зменшилася, проте майже кожен концерт супроводжувала трансляція. Саме в такому форматі пройшов один з найвідоміших та найдавніших фестивалів філармонії – «Контрасти – 26» (2020) та «Контрасти – 27» (2021), бо навіть у складних умовах сучасна музика мала отримати свою сцену та змогу бути почутою. Успішно відбулися і 39-й та 40-й фестивалі «Віртуози».

Однак найтяжчим випробуванням як для всієї України, так і для музикантів стало повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року. З цього дня Львівська національна філармонія остаточно відмовилась від виконання російської музики. Українська музика відтепер становила 40% від загального репертуару; 50% концертних програм включали у себе твори українських композиторів.

Місяць	Проекти/Фестивалі	Кількість концертів	Кількість концертів з українською музикою
березень	«Музи не мовчать»	7	6
квітень	«Музи не мовчать», «Львів зустрічає»	21	8
травень	«Музи не мовчать», «Львів зустрічає», «Віртуози»	21	12
червень	«Музи не мовчать», «W.Live», «Диригенти українською»,	16	12
липень	«Pizzicato e Cantabile», «Музи не мовчать»	14	7
серпень	«Pizzicato e Cantabile», Фестиваль Давньої Музики у Львові, «Музика в старому Львові», «Музи не мовчать»	21	7

«На початку війни ні я, ні мої колеги-музиканти не могли не те що виконувати музику, навіть прослуховування бентежило і вводило у сум'яття: навколо руйнуються міста і помирають люди, а переключатися на інший, читай приємніший, світ, як мінімум, егоїстично. Бо, здається, мозок заблокував можливість відволікатися – не можна ж забувати про небезпеку! Але й до таких реалій можна призвичаїтись. В тому числі, знайшовши поживу і зцілення в класичній музиці. Не всім пекти хліб і лікувати людей. Але треба ж робити хоч щось раціональне! Яка ж роль митця? А вона теж ужиткова. Бо дає інший харч і гоїть інші рани», – піаністка та експертка Львівської національної філармонії Марта Кузій про початок війни.

Музика у Львові справді отримала нові сенси і першим яскравим виявом стало виступне фортепіано. Його привезли до залізничного вокзалу міста, який у ті страшні дні став своєрідним порталом у безпеку. На початку війни до Львова, як у більш безпечне місто, прибували люди з міст, які потерпали від артилерійських і ракетних обстрілів. Фортепіано, яке не замовкало навіть під час повітряних тривог, символічно продовжило звучання синьо-жовтого фортепіано Революції Гідності, нагадуючи про продовження боротьби за нашу Незалежність.

У перший місяць війни Львівська національна філармонія прибрала глядацькі стільці партеру для розміщення тут гуманітарного штабу. Весь хол навіть наприкінці літа

все ще був заставлений коробками з усім потрібним. Однак уже 20 березня розпочався перший музичний проєкт «Музи не мовчать».

«Україна-2022. Музи не мовчать»

«Україна-2022. Музи не мовчать» – це серія камерних концертів в онлайн-форматі від Львівської національної філармонії, що створена для підтримки українських музикантів під час російської воєнної агресії. Концерти стали платформою для єднання українського музичного середовища, оскільки багато виконавців та виконавиць концертних програм у рамках серії стали вимушеними переселенцями і знайшли прихисток у Львові.

Перший концерт презентував музику Миколи Лисенка та Василя Барвінського у виконанні відомих львівських виконавців: заслужених артистів України Мирослава Драгана, Наталії Дитюк та народної артистки України Оксани Рапіти. Проєкт «Україна-2022. Музи не мовчать» тривав до кінця літа, впродовж нього на сцену вийшли не тільки львівські музиканти, а і солісти з інших міст. Онлайн-формат уже наприкінці квітня перейшов в офлайн.

У рамках проєкту було проведено понад 15 концертів, на яких виступили Олеся Масник (скрипка), Андрій Кушнір (скрипка), Віктор Рекало (віолончель), Анна Іванюшенко (клавесин), Мирослав Драган (фортепіано), Оксана Литвиненко (віолончель), Оксана Рапіта (фортепіано), Назарій Пилатюк (скрипка), Адріан Боднар (скрипка), Віктор Іванов (скрипка), Устим Жук (альт), Софія Соловій (сопрано), Дмитро Пашинський (кларнет), Йозеф Ермін (фортепіано), Олег Созанський (бандура).

Академічний симфонічний оркестр Львівської національної філармонії виступав під багатотою Сергія Хоровця, Володимира Сивохіпа, Володимира Сіренка; Ольга Шадріна-Личак (клавесин), Золтан Алмаші (віолончель), Максим Римар (віолончель), Микола Гав'юк (скрипка), Степан Сивохіп (гобой), Роман Меліш (контрабас), Лідія Футорська (скрипка), Євген Білецький (флейта), Уляна Макєєва (гобой), Андрій Ткачук (фагот), Струнний квартет «Фенікс».

Фортепіанний квінтет Львівської національної філармонії імені Мирослава Скорика виступав у складі таких музикантів, як: Віктор Плоскіна (диригент), Марина Громадська (скрипка), Сільвія Фудела (скрипка), Марія Панчук (альт), Оксана Литвиненко (віолончель), Марта Кузій (фортепіано), Тобіас Рот (альт), Ігор Муравйов (скрипка), Назар Стець (контрабас), Максим Шадько (фортепіано), Орест Смовж (скрипка).

Найчастіше в проєкті звучали твори Миколи Лисенка. Попри війну, помітним було, що ювілей українського класика не є забутим: на чотирьох концертах прозвучали 19 творів композитора! Другим за популярністю композитором проєкту був Василь Барвінський. Також на концертах звучали твори Дмитра Бортнянського, Максима Березовського, Якова Степового, Гната Хоткевича, Левка Ревуцького, Віктора Косенка, Анатолія Кос-Анатольського, Бориса Лятошинського, Мирослава Скорика, Валентина Сильвестрова, Віталія Вишинського, Станіслава Людкевича, Ганни Гаврилець, Володимира Пасічника, Анатолія Білошицького, Станіслава Луньова, Золтана Алмаші, Богдани Фроляк, Євгена Станковича, Юрія Ланюка.

Якщо проєкт «Музи не мовчать» здебільшого був націлений на підтримку музикантів, то проєкт Львівської національної філармонії «Львів зустрічає» допомагав адаптуватись та краще познайомитись з містом внутрішньо переміщеним особам. «Львів

зустрічає» – це 6 концертів за участю львівських солістів та колективів. У рамках проєкту заходи із залученням музики відбувались не тільки в Концертному залі ім. Станіслава Людкевича, а на різноманітних львівських локаціях (парках, скверах тощо). Одним з основних майданчиків проєкту стала Камерна зала філармонії. Ці концерти відбувались виключно офлайн, бо головною метою їх була допомога адаптуватись людям у новому середовищі. Для деяких відвідувачів такі концерти стали першим знайомством з філармонією та різноманіттям академічної української музики. Постійним учасником заходів проєкт став Квартет “Fagotissimo”, який діяв до травня 2022 року, в травні ж розпочався і наступний фестиваль – 41-й фестиваль «Віртуози».

Цьогоріч фестиваль під гаслом «Українські музи не мовчать» мав 11 подій. Саме на фестивалі «Віртуози» вперше від початку війни офлайн виступили Академічний симфонічний оркестр Львівської національної філармонії ім. М. Скорика та Академічний симфонічний оркестр Львівської національної філармонії ім. М. Скорика «INSO-Львів».

Майже на кожній події фестивалю звучали твори українських композиторів усіх генерацій: від Максима Березовського до Олександра Шимка. Світовою прем'єрою став Концерт для віолончелі та симфонічного оркестру (2022) (Присвята Юрію Ланюку) Богдани Фроляк. До фестивалю долучились відомі львівські солісти: Йозеф Ермій, Софія Соловій, Лілія Нікітчук, Анна Іванюшенко, Мирослав Драган.

У квітні також стартував перший офлайн-проєкт Львівського національного театру опери та балету ім. Соломії Крушельницької «З вірою у перемогу. Мистецтво надихає жити». В проєкт увійшли події, заплановані для глядацької зали, Дзеркальної зали, та дитячі заходи. Кількість відвідувачів була обмежена задля дотримання вимог безпеки. Програми концертів проєкту стали логічним наголосом на тому, які саме почуття організатори передавали людям: «Віра», «Радість», «Краса», «Надія», «Утвердження». Перші концерти проходили виключно у виконанні солістів та камерних складів, вистави супроводжувались фонограмою, щоб не перевищувати дозволу кількість осіб. Основою репертуару стала вокальна та камерна музика українських композиторів, Духовні концерти Дмитра Бортнянського, *Stabat Mater* Дж.Б. Перголезі.

Львівська національна опера стала першим оперним театром в Україні, який відновив роботу в час війни. В травні відбулись перші вистави («Ріголетто» Дж. Верді, «Богема» Дж. Пуччіні, «Дон Жуан» В.А. Моцарта, «Жізель» А. Адана та «Коли цвіте папороть» Є. Станковича) та масштабне виконання Третьої симфонії Бориса Лятошинського. В червні до вищезгаданого репертуару було додано «Сокіл/Алкід» Д. Бортнянського. Таким було завершення сезону 2021–2022.

Всі весняні та літні постановки/концерти охоплювали великий обсяг української музики, з програм повністю була виключена музика російських композиторів усіх епох. Найбільших змін у цьому зазнала хореографічна програма, балети П. Чайковського, М. Римського-Корсакова та С. Прокоф'єва були успішно замінені європейськими балами, а також балетом «Лілея» українського композитора К. Данькевича.

У час війни одним з найважливіших обов'язків музикантів стала підтримка постійної уваги світу до ситуації в їхній країні, тож гастролі та виступи в інших країнах, виконання української музики стає як ніколи на часі. Парадоксальним виявилось те, що музиканти, які не покинули дім 24 лютого, для безпеки власного життя погодились виїхати на певний час для того, аби презентувати Україну у світі, змінювати ставлення до українців, доводити власний професіоналізм та якість європейського рівня, яка тримається навіть в умовах війни.

Першими гастролями Львівської національної філармонії став виступ жіночого складу філармонійного оркестру на Narodowy Forum Muzyki у Вроцлаві з програмою «Українська музика в серці». В програму увійшли твори Є. Станковича, Ганни Гаврилець, Мирослава Скорика та Станіслава Людкевича. Диригувала Олена Короленко.

Цю ж програму під батуту Івана Чередніченка почули і у Мюнхені, Гальфінгу та Регенсбурзі. З оркестрантами виступила солістка віденської опери Ольга Безсмертна. Кошти, зібрані на концертах, були направлені на лікування постраждалих дітей з Маріуполя, Ірпеня, Бучі та інших населених пунктів. Наприкінці травня відбулись перші гастролі балетної трупі Львівської національної опери на сцені Опері Балтицької в Гданську в рамках культурного проєкту “Freedom Town”.

У липні музиканти Академічного симфонічного оркестру Львівської національної філармонії Олександра Мороз (скрипка), Соломія Ониськів (скрипка), Сильвія Фудела (скрипка), Мар’яна Пранник (скрипка), Іванна Яропуд (альт), Христина Лозан (альт) під батуту Наталії Пономарчук стали частиною проєкту «Із вдячністю за Серце. Львів для поляків і польської діаспори» у Варшаві та виконали твори Миколи Лисенка, Семена Гулака-Артемівського, Станіслава Монюшка, Юрія Ланюка та Бориса Лятошинського.

Також у липні музиканти Академічного симфонічного оркестру Львівської національної філармонії INSO Lviv мали гастролі на фестивалі Audi Summer Concerts в Інгольдштаті, який цього року був присвячений жертвам війни в Україні. Музиканти виконали твори сучасних українських композиторів: Валентина Сильвестрова, Вікторії Польової, Мирослава Скорика, Ігоря Лободи та Левка Колодуба.

11 серпня відбувся виступ балетної трупі Львівської національної опери на ювілейному 55-му Фестивалі ім. Я. Кепури у м. Криниця-Здруй, а вже наприкінці місяця весь основний склад представляв оперу «Богема» Дж. Пуччіні в Тоскані на 68-му Міжнародному фестивалі Дж. Пуччіні.

Одним з хедлайнерів фестивалю Young Arts Festival у Кросно став Академічний симфонічний оркестр Львівської національної філармонії. Під батуту Володимира Сивохіпа прозвучали три симфонічні поеми «Степ» Зигмунда Носковського, «Станіслав і Анна Освенцим» Мечислава Карловича та «Гражина» Бориса Лятошинського. Також впродовж весни та літа Академічний симфонічний оркестр Львівської національної філармонії під батуту Теодора Кухара дуже успішно провів масштабний гастрольний тур “See and hear Ukraine” у США, який включав близько 40 концертів у 20 штатах Америки.

Висновок: попри криваву війну, яку росія веде проти України, культурне життя не просто не зупинилось, а віднайшло нові сили та мотивацію до роботи, головна стратегічна метою якої – розкрити для всього світу глибину українського мистецтва та високий професійний рівень українських музикантів. А у рамках Львова – допомогти психологічно адаптуватись усім постраждалим від війни, які тимчасово переселилися до міста, а також зібрати кошти на лікування постраждалих та допомогу ЗСУ.

За перші сім місяців війни колективами Львівської національної філармонії ім. Мирослава Скорика та Львівського національного театру опери та балету ім. Соломії Крушельницької було проведено понад 200 концертів. Театру та філармонії, попри сигнали повітряних тривог та обмеження кількості присутніх на концертах, удалось відновити довоєнну частоту вистав та концертів. А виконавцям – забезпечити високу якість і рівень майстерності та збагатити репертуар українськими творами.

І закінчити хочеться словами видатного українського мовознавця Юрія Шереха: «Україну без музики ніякими гарматами не збудувати <...> Так, виявляється, що не тільки музика залежить – і ще як! – від політики. Кінець-кінцем політика стає в залежності від музики».

